

LAND VAN STENEN

Erwin Burgsteiner: “Mineralen zoeken is een deel van ons cultureel erfgoed”

Pinzgau staat bekend om zijn mineralen en edelstenen. In het Habachtal worden zelfs de zuiverste smaragden wereldwijd gevonden. Mineralen zoeken is een kunst die ontelbare generaties aan elkaar hebben doorgegeven. *Bergen Magazine* sprak met Erwin Burgsteiner, voorzitter van het regionale mineralenzoekersgenootschap, over wat er zich in – en onder – het Venedigermassief heeft afgespeeld dat de streek zo beroemd maakt. **TEKST PAUL PETIT**

“Er zijn veel plekken in de Alpen waar prachtige mineralen worden gevonden, maar nergens is de variëteit zo groot als hier in het *Tauernfenster*.” Dit beweert althans Erwin Burgsteiner. En als *Obmann* van de Salzburger afdeling van de *Verein der Mineraliensammler Österreichs* (VMÖ) kan deze leraar uit Bramberg het weten. Hij is er bijna in zijn eentje voor verantwoordelijk dat de geschiedenis van de mineralenzoekers uit de streek is opgeschreven. Burgsteiner ontvangt mij in de traditioneel ingerichte *Stube*, de eetkamer, van zijn huis.

Fluoriet, gevonden in het Stubachtal. FOTO: ERWIN BURGSTEINER

Geologisch venster

Eerst en vooral wil ik graag weten, waarom er juist hier zo'n schat aan mineralen en edelstenen te vinden is. De schoolmeester legt het me haarfijn uit. “Het Venedigermassief vormt de kern van wat men een ‘geologisch venster’ noemt. Op deze plek in de Alpenhoofdkam heeft verhitting door een grote magmabel een brok gesteente gemetamorfoseerd tot hard gneis. Dit is door tektonische krachten tot ongeveer vijftieng miljoen jaren geleden dwars door eerder afgezette gesteentelagen heen omhoog gedrukt. Erosie heeft er in de daaropvolgende miljoenen jaren voor gezorgd dat het gneis aan de oppervlakte is komen te liggen: het *Tauernfenster*.”

De vorming van kristallen en mineralen is een proces van recentere datum volgens Burgsteiner. “De verhitting van het doorsijpelende oppervlaktewater tot boven de twaalfhonderd graden Celsius zorgde er in een bizar chemisch proces voor, dat de in het gesteente aanwezige mineralen werden opgelost en niet konden verdampen. Ze werden vloeibaar en kwamen

in spleten en kloven in het gesteente terecht. Zo werd kwarts (een bestanddeel van gneis) tot een geleachtige substantie vervormd die bij afkoeling uiteindelijk kristalliseerde in een zeshoekige vorm: bergkristallen. Andere verbindingen, zoals beryllium en chlorit, leverden gecombineerd uiteindelijk smaragden op. In het Habachtal, dat vanuit Bramberg tot diep in het *Tauernfenster* loopt, zijn de zuiverste smaragden ter wereld ontdekt.” Burgsteiner toont mij het jaarboek van de vereniging, vol met portretfoto's van de succesvolste stenenzoekers van het afgelopen jaar – *Sammlerpersönlichkeiten* worden ze respectvol genoemd. Pfeiffenberger, Dicker, Steiner, Hadlauer en de gebroeders Hofer. Ene Hans Pleikner spant de kroon met een kristal van 139 kilo, dat met de helikopter van de bergheiling in het Felbertal weggehaald moest worden. “Stuk voor stuk ruige koppen”, filosofeert Burgsteiner die ze allemaal persoonlijk kent. “Het leven van een mineralenzoeker is keihard. Zwoegen in het hooggebergte, in

soms gevaarlijk terrein, is niet voor iedereen weggelegd. Jammer dat de meeste de vijftig voorbij zijn. Het is moeilijk om de jongere generaties warm te maken voor deze bezigheid.”

Stenenzoeker

In zijn vrije tijd is Burgsteiner zelf fervent mineralenzoeker. “Hoe is dat gekomen”, vraag ik, “en waar vind je kristallen?”

“Bij mij is dat per ongeluk gegaan. Toen ik zeventien was hielp ik mee aan de wederopbouw van de uitgebrande Thüringer Hütte achter in het Habachtal. Daarna bleef ik enkele zomers in de hut werken. Bezoekers kwamen er vooral om in de omgeving naar stenen en kristallen te zoeken. Burgsteiner en een paar vrienden wilden het er ook eens op wagen. “Zonder te weten hoe of wat, zijn we in de buurt van de Habachgletsjer gaan zoeken. We vonden een soort nis in de rotsen waarvan de wand erg broos was. Dat fascineerde ons. We zijn begonnen met krabben met onze pikkels en haalden in geen tijd een kristal van drie centimeter tevoorschijn! Daarna groeven we een exemplaar van tien centimeter op. We wrikten een steenplaat los en ontdekten daarachter een holte. Die lag bezaaid met enkele tientallen rookkwartskristallen. Puur toeval. In totaal hebben we die allereerste keer vierentwintig stuks uit de berg gehaald.”

“De jaren daarna hebben we telkens mooie vondsten gedaan. Ik ben toen bij de locale éminence grise, Alois Steiner, te rade gegaan. Hij had een winkeltje met stenen en bleek veel te weten over geologie. Zo ben ik mij ook gaan interesseren in de mineralen van de Tauern.”

“Maar om op het tweede deel van je vraag te antwoorden: zoek een kwartsader in metamorf gesteente en ga hakken. Eén keer op de honderd heb je prijs. Je moet dus vooral veel geduld hebben”, lacht Burgsteiner.

De ‘Venediger’

Toen in de jaren tachtig het Nationaalpark Hohe Tauern werd opgericht kreeg de kernzone de hoogste beschermingsstatus. De stenenzoekers moesten weg. Jarenlang hebben

Burgsteiner en de zijnen zich hiertegen verzet maar dat leverde weinig op. Zolang men zich hier kan herinneren hebben Pinzgauers uit de diepe dalen van de Hohe Tauern en het Zillertal stenen en kristallen teruggebracht. Een gedegen geschiedkundig onderzoek was echter nog nooit uitgevoerd.

“Ik wilde bewijsmateriaal verzamelen dat het zoeken naar mineralen een deel van ons cultureel erfgoed is. Zo ben ik me gaan verdiepen in de sagen en legenden uit de streek. Daarin heb ik voldoende aanwijzingen gevonden om met zekerheid te stellen dat al heel lang geleden vreemdelingen uit het zuiden hiernaar toe kwamen voor de kristallen en andere mooie stenen. Volgens de overlevering spraken de *Bergmännlein* een vreemde taal. Ze fascineerden de plaatselijke boeren met exotische spullen zoals elixirs en muizenvallen. En ze vroegen waar ze stenen konden vinden, want die ‘vonden ze meer waard dan de koe waar je de steen naartoe gooit’. Daarna verdwenen ze de bergen in.”

Deze ‘*Venediger*’ waren hier vanaf de veertiende eeuw actief en bevoorraden de toentertijd befaamde slijperijen van Venetië (in het Duits *Venedig*, red.),

Vicenza en Florence met grondstoffen voor het vervaardigen van sieraden. Vanaf de zeventiende eeuw mochten Salzburgers kristallen alleen nog aan de slijperij van de aartsbisschop van Salzburg zelf verkopen. Handel drijven met ‘*Italiener und andere fremde Leute*’ werd bij wet verboden. Later liet Zijne Hoogheid zelfs geweren uitdelen, “opdat men zich tegen de valse kristalzoekers zou kunnen verweren”. *Venediger* waren vogelvrij. “Dankzij ons onderzoek hebben we de instanties kunnen overtuigen om het mineralenzoeken in het nationaal park toe te laten,

Erwin Burgsteiner: “Er zijn veel plekken in de Alpen waar prachtige mineralen worden gevonden, maar nergens is de variëteit zo groot als hier.” FOTO: PAUL PETIT

De Smaragden Madonna in de mineralenafdeling van Museum Bramberg. FOTO: JONATHAN VANDEVOORDE

want het is – net zoals *Almwirtschaft* – eigen aan de natuur en de geschiedenis van de Hohe Tauern”, concludeert Burgsteiner. Vandaag hebben een 130-tal leden van de vereniging een vergunning om te blijven delven in het hart van het nationaal park. Daarnaast hebben de gemeenten in Pinzgau de laatste jaren ingezien dat ze dankzij de bodemschatten ook in toeristisch opzicht een troef in handen hebben. Zo is het in Bramberg alles ‘smaragd’ wat de klok slaat. De kabelbaan naar de Wildkogel heet de *Smaragdbahn*, vorig jaar richtte de gemeente een smaragd-thema-

weg in door het Habachtal en biedt het Museum Bramberg sinds kort onderdak aan de Smaragden Madonna. ■

ppetit@bergenmagazine.nl

Over de kristalzoekers heeft Erwin Burgsteiner een boek geschreven: *Der Venediger* (Tauriska Verlag, 2008, ISBN 9783901257339) Het is voor € 14,90 + € 5,- verzendkosten bij de auteur te bestellen. Stuur een mail naar: erwin.burgsteiner@sbg.at of een kaartje naar Hadergasse 192, A-5733 Bramberg (Oostenrijk).